

Na temelju svojih nadležnosti iz članka 112. stavak 5. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, broj 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07 – Odluka USRH, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15- Odluka USRH) i Poslovnika o radu Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju utvrđuje pročišćeni tekst Etičkog kodeksa u znanosti i visokom obrazovanju koji obuhvaća *Etički kodeks, usvojen na sjednici 13. studenoga 2006. godine (ur. br.: 533-045-06-02, klasa: 640-01/06-04/06), Izmjene i dopune Etičkog kodeksa Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju usvojene na 8. sjednici održanoj 15. lipnja 2015. (KLASA: 035-05/07-01/0002, URBROJ:355-01-03-15-19.), Izmjene i dopune Etičkog kodeksa Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju usvojene na 24. sjednici 13. ožujka 2017.g.; Odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske „Narodne novine“ 46/2017, od 12. svibnja 2017.g.*

ETIČKI KODEKS ODBORA ZA ETIKU U ZNANOSTI I VISOKOM OBRAZOVANJU

- pročišćeni tekst-

I. PREAMBULA

Kodeks određuje etičnost kao skup načela, prava i obveza kojima se uređuju ljudski i profesionalni odnosi među nastavnim, znanstvenim, studentskim i administrativnim članovima znanstvenoobrazovne zajednice. Odbor smatra da postoje minimalni etički standardi koji se očekuju od članova te zajednice s ciljem opravdanja javnog povjerenja i vjerodostojnosti znanstvenog i nastavnoga radnog napora.

Temeljne vrijednosti za koje se Odbor zalaže jesu: poštenje, akademska izvrsnost i sloboda, međusobno uvažavanje i ljudsko dostojanstvo, osobna odgovornost i odgovornost ustanova.

Svrha je kodeksa za članove znanstvene i obrazovne zajednice utvrditi opće etičke smjernice i postupke vezane uz njih te ih upozoriti na dužnosti i obveze koje proizlaze iz tog članstva.

Kodeks promiče etička načela i vrijednosti u znanosti i visokom obrazovanju te poslovnim odnosima, odnosima prema javnosti, primjeni suvremenih tehnologija i u zaštiti okoliša te utvrđuje postupke u slučajevima odstupanja od spomenutih standarda.

Svrha je kodeksa također utvrditi očekivane odnose zasnovane na odgovornosti i poštenju, a ne izrijekom nabrajati što nije dopušteno.

Kodeksom se ne ograničava ljudska, intelektualna i akademska sloboda, nego naglašava uloga civiliziranog odnosa među svim članovima zajednice i odgovorno ostvarivanje prava u skladu s odgovornošću u znanstvenoistraživačkom, nastavnom radu i akademskim obvezama.

Kodeks je podložan izmjenama i dopunama u skladu s razvojem djelovanja Odbora.

Primjena ovog kodeksa pretpostavlja dobru namjeru i poštenu prosudbu, a odnosi se na sve ustanove u sustavu visokog školstva i znanosti s pravom javnosti u Republici Hrvatskoj.

II. KODEKS PONAŠANJA

Članak 1.

Osobe obuhvaćene ovim kodeksom obvezne su ponašati se tako da očuvaju povjerenje javnosti u etičko postupanje ustanova u kojima rade, studiraju ili volontiraju, ili čijim se prostorima i sredstvima koriste na druge načine.

ODGOVORNA PROVEDBA ZNANSTVENOG I NASTAVNOG RADA

Članak 2.

Članovi obuhvaćeni kodeksom provode znanstveni i nastavni rad u skladu s najvišim etičkim standardima i standardima odgovorne provedbe tog rada. To uključuje, ali se ne ograničava samo na znanstvenu čestitost, kolegijalnost, zaštitu ispitanika, zaštitu i brigu o pokusnim životinjama i društvenu odgovornost.

(1) Znanstvena čestitost zasniva se na sljedećim postavkama:

- Predmnijeva se da su svi suradnici stručni, tj. kompetentni u području svoga znanstvenog i nastavnog rada dok se ne dokaže suprotno.
- Rezultati znanstvenog rada, posebice znanstvenih istraživanja, prikupljaju se u skladu s najvišim standardima etičke i znanstvene prakse, poštujući najviše tehničke standarde. Potrebno je poduzeti sve razumne mjere da se osigura točnost i istinitost podataka koje su prikupile druge osobe, skupine ili ustanove i detaljno dokumentirati sve izvore i kakvoću podataka.
- Izvorni podaci trebaju se pohraniti, čuvati, obrađivati, koristiti i prenositi tako da se, unutar razumnih granica, spriječi njihov gubitak, uništenje, pristup nepozvanima, razotkrivanje povjerljivih i tajnih podataka ili moguće zlouporabe najmanje tijekom 10 godina od završetka istraživanja. Nakon objavljivanja rezultata svi izvorni podaci moraju, u razumnim okvirima, biti dostupni na uvid.
- Predmnijeva se da je sva obrada podataka proizašlih iz istraživanja ispravna i u skladu sa znanstvenom metodologijom dok se ne dokaže suprotno.
- Predmnijeva se da prikazani rezultati istraživanja u bilo kojem obliku dosljedno odgovaraju provedenim istraživanjima te ni u najmanjoj mjeri ne postoji izmišljanje, krivotvorenje ili plagiranje podataka, rezultata, ideja, postupaka ili riječi u postupcima predlaganja, provođenja, revizije ili prikazivanja istraživanja dok se ne dokaže suprotno.

(2) Kolegijalnost

- Predmnijeva se da autori i koautori svih znanstvenih uradaka, posebice znanstvenih publikacija, zadovoljavaju sljedeće kriterije: djelatno sudjelovanje u (A) razvoju ideje istraživanja, izradi koncepta i oblika istraživanja; (B) prikupljanju i obradi ili tumačenju rezultata istraživanja; i (C) pisanju i oblikovanju znanstvenog uratka ili kritičkoj reviziji i napokon odobrenju takvog uratka. Svaki autor treba zadovoljiti barem jedan uvjet iz svake kategorije (A), (B) i (C) te moći braniti intelektualni sadržaj objavljenih publikacija.

- Upravna, tj. ustrojno nadređena funkcija unutar ustanove, financijska ili druga potpora nisu same po sebi kvalifikacije za prisvajanje autorstva.
 - Svako sudjelovanje u istraživanju, koje ne predstavlja autorstvo, potrebno je odgovarajuće spomenuti.
 - Svaki član ove zajednice ima pravo na jednak pristup relevantnim informacijama i uporabi javno financirane opreme i materijala, poštujući posebne propise.
 - Izvorni podaci uobičajeno se ne objavljuju u znanstvenom radu, primjerice nukleinski ili bjelančevinski nizovi, kristalografski podaci i slično, nego ih se odlaže u odgovarajućim, javno dostupnim bazama. To uključuje i pristup jedinstvenim materijalima (primjerice monoklonskim protutijelima, bakterijskim sojevima, mutiranim staničnim linijama i sl.) i neobjavljenim podacima koji su ključni za ponavljanje objavljenih istraživanja.
 - Mentorski odnos mora počivati na međusobnom uvažavanju i poštovanju intelektualnog vlasništva i drugih prava ostvarenih tijekom znanstvenog rada u okviru tog odnosa, bez iskorištavanja nadređenosti mentorskog položaja.
- (3) Zaštita ispitanika
- Od istraživača i ustanova u kojima se istraživanja provode zahtijeva se pridržavanje odgovarajućih međunarodnih i nacionalnih zakona i pravilnika o zaštiti ispitanika. Pri tome je potrebno jamčiti dragovoljno sudjelovanje svih ispitanika, povjerljivost, tajnost i anonimnost podataka o ispitanicima te povoljan omjer boljitka/rizika za ispitanike.
- (4) Zaštita/briga o pokusnim životinjama
- Ako su u istraživanje uključene pokusne životinje, istraživač jamči striktno pridržavanje Zakona o dobrobiti životinja te Europske konvencije o radu s laboratorijskim životinjama.
- (5) Društvena odgovornost
- Zahtijeva se pridržavanje najviših ekoloških normi uz detaljan opis utjecaja na okoliš i načine odlaganja otrovnog i drugog otpada nastalog tijekom istraživanja; sukladno pozitivnim propisima Republike Hrvatske.

OBVEZE PREMA MATIČNOJ USTANOV I JAVNOSTI

Članak 3.

U zasnivanju i ispunjavanju svih ugovornih, znanstvenih, nastavnih i drugih obveza prema matičnoj ustanovi, drugim ustanovama u sustavu i javnosti zahtijeva se pridržavanje najviših etičkih standarda što uključuje: poznavanje pravila i statuta ustanove te odgovarajuće zakonske regulative; nepostojanje financijskog i vlasničkog sukoba interesa i nepostojanje sukoba interesa spram matične ustanove; nepostojanje sukoba privrženosti pri provođenju istraživanja; ne dovodenje javnosti u zabludu predstavljanjem vlastitih istupa ili stajališta kao službenih stajališta akademske ili znanstvene zajednice.

ODNOS PREMA STUDENTIMA

Članak 4.

Prema studentima, uključujući i poslijediplomski status, se treba odnositi s poštovanjem, objektivno, otvoreno i pravično, a sa saznanjima o privatnosti studenta potrebno je odnositi se povjerljivo. Potrebno je poticati slobodnu razmjenu mišljenja i objektivnu raspravu.

Ne smije se zlorabiti položaj moći i nadređenosti nad studentima za osobni probitak. U slučaju osobnih sukoba, sukoba interesa ili privida sukoba interesa zbog rodbinskih ili bliskih odnosa sa studentima o takvom je sukobu nužno obavijestiti nadređene koji moraju osigurati objektivnost i nepristranost u akademskom okruženju prema takvom studentu.

ODNOS PREMA OSTALIM ZAPOSLENICIMA

Članak 5.

Svi su u ovom odnosu obvezni poštovati međusobno dostojanstvo i odnositi se civilizirano i bez predrasuda i diskriminacije.

Nedopustivo je stvarati neprijateljsko radno, nastavno i akademsko okruženje uznemiravanjem te neprimjerenim ponašanjem koje ima za cilj povredu dostojanstva, ometanje ispunjavanja obveza ili smanjenje kakvoće života. Nedopustivo je usmeno, pismeno, fizički ili prikazivanjem naglašavati spol ili spolnost ili na drugačije načine spolno uznemirivati i tako dovoditi ostale u neugodni položaj.

DUŽNOSTI, OBVEZE I PRAVA STUDENATA

Članak 6.

Pravo studenta je uživanje pune ljudske, akademske i intelektualne slobode bez predrasuda, kao i svih ostalih članova ove zajednice. Očekuje se da studenti pošteno i etično ispunjavaju svoje obveze, da im je temeljni cilj akademska izvrsnost, da se ponašaju civilizirano, s poštovanjem i bez predrasuda. U akademskom okruženju, znanstvenom radu i objavljivanju rezultata toga rada za studente vrijede ista pravila, dužnosti i prava kao i za ostale članove obuhvaćene ovim Kodeksom.

ODGOVORNOST USTANOVA U SUSTAVU

Članak 7.

Ustanove u sustavu obvezne su precizno i nedvosmisleno odrediti pravila, propise i postupke te dužnosti i odgovornosti svih uključenih, kojima se, u skladu s Ustavom, zakonom, pravom i ovim Kodeksom, uređuju pitanja suzbijanja diskriminacije, sukoba interesa i drugih akademski nečasnih ponašanja. Ustanove su obvezne promicati etičnost u svim opisanim vidovima te obrazovati sve sudionike o pravilima, njihovim pravima i obvezama. Ustanova ima etičku odgovornost dosljedno provjeravati pridržavaju li se svi uključeni propisanih pravila.

Ustanove u sustavu dužne su rješavati pitanja povrede Kodeksa, kao i svih pojava diskriminacije, sukoba interesa i drugih nečasnih akademskih ponašanja, primarno putem

etičkih povjerenstava organizacijske jedinice u kojoj se moguća kršenja pojavljuju (npr. fakultet, institut).

Pri utvrđivanju mogućih kršenja ovih pojava poštivat će se hijerarhijski red postupanja u kojem se predmet prvotno razmatra i rješava pri stalnim ili privremenim etičkim povjerenstvima/tijelima organizacijske jedinice u kojoj se moguće kršenje pojavljuje (npr. fakultet, institut).

Sljedeća su razina etička povjerenstva/tijela više organizacijske jedinice (npr. sveučilišta, veleučilišta).

Svaki pokrenuti predmet treba dovršiti najkasnije za tri mjeseca računajući od prve naredne sjednice Odbora održane nakon urudžbiranja potpune dokumentacije predmeta.“

ZNANSTVENO NEPOŠTENJE I PRIJEVARA U ZNANOSTI

Članak 8.

Znanstveno nepoštenje definiramo kao izmišljanje, krivotvorenje te plagiranje u predlaganju i provođenju istraživanja, recenziji ili objavljivanju rezultata. Razlike u mišljenju ili ispričiva zabluda nisu znanstveno nepoštenje.

Radnje koje su u suprotnosti s pravilima odgovorne provedbe istraživanja te se određuju kao znanstvena prijevara i nepoštenje osobito jesu:

- (1) izmišljanje – izmišljanje podataka ili rezultata i njihovo bilježenje ili objavljivanje;
- (2) krivotvorenje – zlouporaba materijalima istraživanja, opremom ili postupcima te mijenjanje i naknadna manipulacija izvornim podacima ili njihovo neutemeljeno ispuštanje iz analize (primjerice za svrhu „uljepšavanja“ rezultata);
- (1) plagiranje – prepisivanje ili preuzimanje ideja, misli, riječi i rezultata drugih autora i prikazivanje kao svojih ili novih; autoplagiranje - dupliciranje ili prepisivanje vlastitih tekstova bez navođenja prethodnog izvora takvog teksta (u obzir je potrebno uzeti i pravila, tj. posebnosti pojedinih akademskih disciplina vezane uz konvenciju, stil i očekivanja načina citiranja objavljenih djela);
- (2) u obzir je potrebno uzeti i pravila, tj. posebnosti pojedinih akademskih disciplina vezane uz konvenciju, stil i očekivanja načina citiranja objavljenih djela;
- (3) onemogućivanje rada drugih znanstvenika, znanstvenih skupina ili dr. namjernim oštećivanjem ili uništavanjem materijala, opreme ili podataka;
- (4) suviše, tj. dvostruke i višestruke publikacije istovjetnoga izvornog znanstvenog rezultata (osim kada je to službeno drugačije regulirano, uz jasnu naznaku i odobrenje primarnog publikacijskog tijela);
- (5) istodobno slanje rukopisa znanstvenih radova na recenziju ili objavljivanje u više časopisa, osim kada je to službeno drukčije regulirano;
- (6) zlouporaba autorstva:
 - a. poklonjeno autorstvo – nezaslužno autorstvo, neispunjeni uvjeti autorstva (v. čl. 2., st. 2) i zahtjevi za takvim, nezasluženim autorstvom
 - b. podmetanje autorstva – gdje se nekoga bez znanja i pristanka dopisuje na popis autora

- c. brisanje autora koji ispunjaju uvjete za autorstvo s popisa autora;
- (7) namjerno krivo ili naklono citiranje literature;
 - (8) iskrivljeno i neistinito obavještanje o stanju vlastitih radova (primjerice „u tisku“ ili „prihvaćen za objavljivanje“ ako to nije istina);
 - (9) skrivanje sukoba interesa i privrženosti.

SUKOB INTERESA I PRIVRŽENOSTI

Članak 9.

Sukob interesa je pojava u kojoj djelovanje člana ove zajednice uključuje postojanje sukoba osobnih interesa i obveza prema ustanovi, ili u razumnoj mjeri postoji privid takve situacije.

Sukob privrženosti pojava je u kojoj postoji djelovanje ili zaposlenost koje ograničuje obavljanje radnih obveza i odgovornosti preuzetih od matične ustanove.

Nužno je da se svaki sukob interesa i privrženosti podnese na uvid ustanovi na procjenu, tako da ih se može, u razumnoj mjeri, izbjeći i nadzirati.

Članak 10.

U ustanovama u sustavu potrebno je, zbog izbjegavanja nepotizma, izbjegavati zapošljavanje osoba za koje se, zbog rodbinskih ili bliskih odnosa s osobama koje bi im bile izravno nadređene, može u razumnoj mjeri procijeniti postojanje sukoba interesa.